

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

Zabytkowej Kolumny Maryjnej

na Rynku w Oleśnie

**opracował:
konserwator dzieł sztuki
mgr Rafał Rzeźniczek**

Opole, czerwiec 2022

1. OPIS INWENTARYZACYJNY OBIEKTU.

- Miejscowość: Olesno, woj. opolskie.
- Obiekt, tytuł: Kolumna Maryjna.
- Użytkownik obiektu: Urząd Miejski w Oleśnie
- Miejsce: Rynek w Oleśnie.
- Autor: nieznany (prawdopodobnie warsztat miejscowy).
- Czas powstania: 1697, 1845 r.
- Materiał i technika: rzeźba, kolumna, cokół i stopnie wykonane w kamieniu; czworoboczny postument murowany z cegły i tynkowany; ogrodzenie kute – żelazne, z granitowymi słupkami w narożach.
- Wysokość całkowita – 8,45 m.
- Opis obiektu:

Pełnoplastyczna naturalnej wielkości postać Marii stoi na wysokiej, smukłej kolumnie składającej się z bazy, trzonu i kompozytowego kapitelu. Figura tworzy wieloczęściową kompozycję rzeźbiarską, złożoną z obłoków, skrzydatego smoka, główek putt i półksiężyców. Postać okrywają miękkie draperie fałdzistego płaszcza, podkreślające zarys nóg. Spod płaszcza widoczny napierśnik imitujący zbroję i prosta suknia. Głowa Marii z aureolą, jej modelunek i wyraz twarzy, nawiązują stylistyką do zachowanych śląskich wzorców.

Kolumna posadowiona na czworobocznym cokole, który jest ozdobiony płycinami na ścianach czołowych. Na płycinach wykuto wypukłe reliefy, które m/in przedstawiają: od strony południowej datę powstania kolumny (1679), od strony zachodniej datę powstania cokołu (1845) oraz herb z insygniami królewskimi Fryderyka Wilhelma IV.

Cokół umieszczono na podeście zbudowanym z trzech stopni i murowanego postumentu.

Pomnik otoczony jest metalowym, stylizowanym ogrodzeniem kotwionym w podłożu i granitowych narożnych słupach.

Forma przedstawienia wykonana została na wzór popularnych na Śląsku kolumn wotywnych z postacią modlącej się Marii.

2. BUDOWA TECHNOLOGICZNA OBIEKTU.

Figura z podstawą oraz kolumna wykuta jest w wapieniu pińczowskim, cokół pod kolumną wraz z zwężającymi się ku górze stopniami w drobnoziarnistym piaskowcu. Formy rzeźbiarsko-architektoniczne opracowano przy pomocy narzędzi kamieniarskich i dłut rzeźbiarskich, powierzchnię cyzelowano. Postument wymurowano z cegły i tynkowano zaprawą mineralną.

Poszczególne elementy kolumny zostały wtórnie połączone dodatkową konstrukcją nośną z rur i płaskowników stalowych (montaż z lat 1993 – 94). W ramach prac konserwatorskich w latach 2008 – 09 zespolono powstałe pęknięcia konstrukcyjne trzonu kolumny, z użyciem wypełniających żywic i nierdzewnej stali ukrytej w konstrukcji.

Głowa, ręce Marii oraz łeb smoka wykuto wtórnie w kamieniu wapiennym. Ubytki mniejszych form oraz wypełnienie szczelin i spoin – w kitach mineralnych.

Aureola oraz półksiężycy wykonane zostały z blachy ocynkowanej, skrzydła smoka kute z żelaza. Atrybuty figury oraz detal kamienny (kapitel, płyciny cokołu pod kolumną) pokryte wtórnie złotem płatkowym.

Przed bezpośrednim dostępem do obiektu chroni okalające kute ogrodzenie mocowane do granitowych słupów i ceglanego fundamentu.

Obiekt przebudowany w roku 1845, wtedy to podwyższono posadowienie kolumny na murowanej bazie i kamiennym cokole. Kilukrotnie poddany zabiegom renowacyjnym – w tym demontażu w latach 1993-94.

Wymiary obiektu (H:W:D):

- figura Marii z podstawą: 186 cm, obwód 186 cm
- kapitel: 57 x 60 x 60 cm
- trzon kolumny: 255 cm, obwód 150 cm
- baza kolumny: 23 x 66 x 66 cm
- cokół po kolumną: 145 x 87 x 87 cm
- stopnie podestu: 57 x 190 x 190 cm
- podest murowany: 122 x 236 x 236 cm
- przesła metalowe: 90 x 400 cm x 4 szt.
- słupy granitowe: 86 x 27 x 27 cm x 4 szt.

3. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ.

Kolumna z figurą na cokole

Ze względu na usytuowanie obiektu w przestrzeni miejskiej, narażony jest na bezpośrednie i ciągłe oddziaływanie szkodliwych czynników atmosferycznych. Ponadto wertykalna forma pomnika podatna jest na obciążenia wynikające ze zmiennych warunków pogodowych oraz stałego oddziaływania rezonansu mechanicznego otoczenia. Obecny stan zachowania jest więc skutkiem występowania wpływów fizyko-chemicznych, uszkodzeń mechanicznych i narażeń biotycznych, które wzajemnie się dopełniają, a dynamika niszczenia poszczególnych struktur uzależniona jest również od indywidualnych cech użytych materiałów i własności zastosowanej technologii zarówno pierwotnej jak i wtórnej.

Powstałe pionowe zarysowania partii trzonu kolumny oraz nieregularne poprzeczne mikropęknięcia w okolicach łączenia z bazą oraz kapitelem, wystąpiły na skutek wewnętrznych naprężeń mechanicznych spowodowanych siłami fizycznymi, wywieranymi m.in. przez napierające wiatry czy przenoszenia mikrodrgań z pobliskiego ruchu kołowego, a także przeprowadzanych w pobliżu remontów. Miejscowe mikrozarysowania wzdłuż uzupełniających zaprawek to wynik wewnętrznych skurczów. Pojawienie się mikroszczelin sprzyja ponadto penetracji wody w głąb materiału, powodującej dalsze zniszczenia poprzez cykle jej zamarzania i topnienia w rozszczelnieniach. Dodatkowo obecność wilgoci może inicjować ukryte procesy korozyjne metalowego wewnętrznego rdzenia.

Do gromadzenia warstw zanieczyszczeń przyczyniły się głównie czynniki w postaci gazowej, stałej i ciekłej. Osiadające pyły, sadze, smółki spowodowały przede wszystkim zabrudzenie powierzchni, w tym widoczne pociemnienie bardziej chłonnych wtórnych mineralnych kitów. Natomiast skażenia gazowe w postaci tlenków emitowanych z powietrza przeniknęły wraz z wodą w struktury głębsze. Powstające tam związki – głównie roztwarzalne sole - utrwalają zanieczyszczenia, a jednocześnie powodują większą podatność podłoża na działanie szkodliwych czynników środowiskowych prowadzących do miejscowej erozji powierzchni, wykruszeń, zaokrągleń kształtów czy ubytków detalu rzeźbiarskiego. Obraz lokalnych zniszczeń potęgują czynniki fizyko-mechaniczne widoczne jako pęknięcia wypełnień - w płaszczyznach posadowienia figury z podstawą i kapitelem, czy w miejscach łączenia

opracowanych wtórnie rekonstrukcji. Są wynikiem tzw. napięć ścinających, wywołanych różnicą współczynnika rozszerzalności objętościowej materiałów (na skutek wahań temperaturowych, wilgotnościowych, zamarzania).

Dodatkowo powierzchnie pokryte złoceniami, tworząc wraz z podkładem swoistą powłokę uszczelniającą, która wprost ogranicza zdolność dyfuzji powietrza przez kapilary kamienia, prowadzi stopniowo do rozluźnienia podpowierzchniowej spójności tego gatunku wapienia. Z uwagi na jego naturalną zwiększoną wrażliwość dochodzi w efekcie do miejscowych rozwarstwień i ubytków warstwy pozłoty – lokalnie wraz z dezintegracją podłoża.

Produkty korozji biologicznej ujawniły się na figurze i stylizowanej podstawie z intensyfikacją w okolicach głowy, ramion, tułowia i na rzeźbionej podstawie, gdzie przez rozrost i produkty przemian bio-chemicznych przyspieszają deteriorację subtelnych kształtów kompozycji. Ich nagromadzenie widoczne jest także w partiach bazy kolumny i na kamiennych stopniach podestu.

Obecność wody i wilgoci w połączeniu ze skażeniami emitowanymi z powietrza stanowią źródło korodowania elementów metalowych z jakich wykonane są skrzydła smoka, półksiężyc, aureola. Są to w przewodzie szkodliwe dwutlenki siarki i węgla. Tworzą one wraz z wilgocią szkodliwe kwasy reaktywujące na podłożu procesy korozyjne, a w konsekwencji stopniowe niszczenie warstwy metalu – najbardziej uaktywnione na skrzydłach smoka - wykonanych z żelaznej blachy. Na pozostałych elementach powstały lokalne utlenienia.

Postument.

Na murowanym z cegieł postumencie pojawiły się miejscowe spękania i odspojenia wypraw tynkowych, spowodowane przenikaniem i przemarzaniem wody oraz działaniem roztworów solnych pod zaprawami. Widoczne są również lokalne ubytki mechaniczne. Duży udział w zniszczeniach wierzchnich wypraw ma znaczny rozrost glonów i porostów - szczególnie przy górnym okapie oraz w pasie cokołu. Przyczyniły się one do dezintegracji warstwy przypowierzchniowej, szczególnie na skutek wydzielania kwasów organicznych i nieorganicznego kwasu węglowego. Kwasy oraz produkty metabolizmu bezpośrednio rozpuszczają, bądź też zwiększają rozpuszczalność składników podłoża, potęgując w konsekwencji wrażliwości materiału na wietrzenie fizyczne.

Ogrodzenie.

Metalowe przesła kutego ogrodzenia od czasu przeprowadzenia ostatniej renowacji zachowały się w dobrym stanie. Widoczne są tylko śladowo-punktowe złuszczenia i przetarcia farby bez naruszenia, ochronnej warstwy cynku. Miejscowe utlenione powierzchnie pojawiają się jedynie w łączeniach montażowych przy słupach.

Granitowe słupy narożne są w dobrym stanie, nieznacznie zanieczyszczone atmosferycznie i biologicznie. Na skutek oddziaływania czynników atmosferycznych uwidoczniły się na nich wtórne kity, pochodzące z wcześniejszych renowacji.

4. WNIOSKI I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE.

Stan zachowania obiektu obliguje głównie do przeprowadzenia konserwacji techniczno - zachowawczej, zmierzającej do utrwalenia jego materialnych, artystycznych oraz historycznych wartości. Podstawowym zadaniem będzie przywrócenie elementom zabytku prawidłowej kondycji z jednoczesnym maksymalnym wyeliminowaniem przyczyn postępujących niszczeń oraz możliwa ochrona przed dalszą destrukcją w przyszłości.

W kontekście wydobycia pełni walorów ekspozycyjnych „Kolumny” przy zachowaniu jej podstawowej funkcji jako obiektu sakralnego, celem konserwacji estetycznej stanie się próba nadania właściwego wizerunku artystycznego w reprezentacyjnej przestrzeni miejskiego rynku.

Podczas realizacji planowanych prac należy na bieżąco monitorować stan zachowania elementów obiektu dla uszczegółowiania jego aktualnej kondycji, celem uzyskania oczekiwanych rezultatów. Zasadność i skuteczność zaproponowanych metod i środków weryfikować zgodnie z wynikiem prowadzonych badań oraz pod względem ich bezpieczeństwa po wykonaniu prób *in situ* !

Pojawiające się nowe zarysowania i pęknięcia trzonu kolumny obecnie nie stanowią o zagrożeniu stabilności i bezpieczeństwa użytkowania. Są to głównie rysy skurczowe wynikające z naturalnej „pracy” kolumny, bez przemieszczeń i większych ubytków w kamieniu i zaprawach. Zastosowana podczas ostatniej renowacji w 2008 - 09 r. technologia naprawcza pęknięć kamienia zabezpiecza przed niekontrolowanym „rozszerzeniem”. Niemniej z uwagi na rodzaj obiektu i uwarunkowania jego usytuowania (opis w p. 3), należy go okresowo diagnozować, a pojawiające się defekty wymagają podejmowania działań zapobiegawczych.

5. PROPONOWANE POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE.

I. Kolumna z figurą na cokole, stopnie podestu (kamień).

1. Wstępne wzmocnienie osłabionych fragmentów kamienia przy zastosowaniu środka opartego na estrach etylowych kwasu krzemowego np. - *KSE 300 HV (Remmers)* - w odmianie do podłożu o spoiwie kalcytowym i *KSE 300* - do piaskowca. Zabieg należy powtórzyć w zlokalizowanych miejscach osłabionych, po usunięciu zanieczyszczeń.
2. Próba konsolidacji zachowanych powierzchni pozłoty poprzez impregnację żywicą metakrylową *Paraloid B-72* rozpuszczonej do odpowiedniej konsystencji w mieszaninie *acetonu i ksylenu* oraz iniekcje i podklejenia spękań i otwartych rozwarstwień żywicą akrylową *Primal AC-33*. Powtórzenie zabiegu po usunięciu zanieczyszczeń.
3. Usunięcie porostu mikroorganizmów połączone z zabiegiem dezynfekcji np. *Lichenicida 264 (Bresciani)*, preparatem bez aktywnego chloru *Grunbelag-Entferner (Remmers)*.
4. Odczyszczenie powierzchni kamienia metodą hydrodynamiczną z regulowanym ciśnieniem i temperaturą wody. Zabieg należy wspomagać użyciem środków powierzchniowo-czynnych np. *Alkutex Schmutzloser (Remmers)* oraz w przypadku miejscowych trwalszych zabrudzeń lekko kwaśnym preparatem, np. *Fassadenreiniger-Paste (Remmers)*.
5. Pogłębienie lub wykucie mechaniczne - w miejscach widocznych destruktywów wtórnych kitów i spoin przy pomocy drobnych dłutek, przecinaków, noży. Przedmuchanie sprężonym powietrzem otwartych szczelin, przeczyszczenie odsłoniętych powierzchni.
6. Odsolenie kamienia – metodą swobodnej migracji soli do rozszerzonego środowiska poprzez okłady z pulpy papierniczej w wodzie demineralizowanej lub z użyciem gotowych kompresów o wysokiej zdolności sorpcyjnej, np. *Funcosil Entsalzungskompressen (Remmers)*. Okłady należy pozostawić do całkowitego wyschnięcia, chroniąc jednocześnie przed zbyt szybkim osuszeniem / nasłonecznieniem. Częściowe odsolenie całości obiektu nastąpi w trakcie odczyszczania jego powierzchni z przemiennym nawilżaniem i osuszaniem.
7. Diagnostyka i ustabilizowanie konstrukcyjne trzonu kolumny poprzez wypełnienie pęknięć i zarysowań przy użyciu chemoutwardzalnych tworzyw

- o niskiej lepkości, w zależności od miejsca - np. *Injektionsharz EP* i *Epoxi-BH 100* (Remmers). Dodatkowo dla wzmocnienia klejonych miejsc można zastosować połączenia ze stali niekorodującej ukrytej w konstrukcji. Metodę wykonania aplikacji żywicy oraz sposób mocowania zbrojenia najlepiej konsultować z wykwalifikowanym konstruktorem.
8. Sklejenie mniejszych rys i pęknięć w strukturze kamienia, w tym miejsc łączenia zachowanych elementów rekonstruowanych. Zastosowanie płynnej żywicy np. *Viscacid Epoxi-Injektionsharz* (Remmers) lub dyspersji akrylowej, np. *Primal AC 33*.
 9. Uzupełnienia i retusze ubytków formy rzeźbiarskiej i detalu kamienia w odpowiednich zaprawach mineralnych (opracowanie składu pod nadzorem konserwatora), lub gotowych zapraw renowacyjnych - w odmianie do wapienia np. barwionej masy *Restauriermortel ZF* (Remmers), oraz do piaskowca *Restauriermortel* – modyfikowanych żywicą polimerową np. *Aida Haftfest Spezial*.
 10. Do uzupełnienia spoin między elementami kolumny - zastosowanie zaprawy w odmianie miękkiej np. *Fugenmortel ZF* (Remmers) oraz do wykruszonych fug między stopniami podestu - *Fugenmortel TK*.
 11. Wykonanie scaleń barwnych dla ujednolicenia zróżnicowanych kolorystycznie powierzchni uzupełnień - półprzezroczystymi farbami, przeznaczonymi na podłoża mineralne, z możliwością regulacji natężenia krycia, np. *Funcosil Historic Lasur* (Remmers), *Restauro-Lasur* (Keim).
 12. Zagruntowanie obszarów narażonych zwiększonym zazielenieniem (szczególnie – rzeźba z podstawą, baza kolumny, gzyms i baza czworobocznego cokołu, stopnie podestu), środkiem bakterio-, grzybo- i glonobójczym, z profilaktycznym tworzeniem zasobów substancji czynnej: np. *Impragnierung BFA* (Remmers).
 13. Zabezpieczenie powierzchni kamiennych na drodze hydrofobizującej impregnacji roztworem silanowym, np. *Funcosil SNL* (Remmers), *Lotexan-N* (Keim).
 14. Wykonanie pozłocień.
 - a). rzeźba - atrybuty
 - skorodowane skrzydła smoka należy odrdzewić chemicznie kwasem fosforowym lub delikatnie oczyścić strumieniowo, najlepiej urządzeniem protetycznym z granulatem krzemianu aluminium w zakresie 25 μ - 150 μ

- aktywne zabezpieczenie odsłoniętego metalu poprzez nałożenie preparatu antykorozyjnego np. *Funcosil Epoxi-Rostschutz (Remmers)* zawierającego fosforan cynku;
- miejsca pojawiającej się korozji na pozostałych elementach należy odsłonić, oczyścić i zabezpieczyć stabilizującym roztworem taninowym
- nałożenie warstwy powłoki olejnej pod złoto – uzupełniając w miejsca ubytków, np. *Mikstion A Dorer (Lefranc & Bourgeois)*;
- nałożenie złota płatkowego – uzupełniając (po ocenie *in situ*).
- zabezpieczenie powierzchni warstwy pozłoty 10% roztworem żywicy akrylowej *Paraloid B-44* w Ksylenie.

b). detal kamienny – miejsca ubytków pozłoty

- odpowiednie przygotowanie warstwy podkładowej – nałożenie na odsłonięte powierzchnie kilku warstw żywicy metakrylowej *Paraloid B-72* rozpuszczonej do odpowiedniej konsystencji w mieszaninie rozpuszczalników; pierwszymi warstwami należy „przesycić” podłoże w celu prawidłowej konsolidacji a także adhezji dla kolejnych warstw;
- nałożenie warstwy powłoki olejnej, np. *Mikstion A Dorer (Lefranc & Bourgeois)*;
- nałożenie złota płatkowego.
- zabezpieczenie powierzchni warstwy pozłoty 10% roztworem żywicy akrylowej *Paraloid B-44* w Ksylenie.

II. Podest (murowany, tynkowany).

1. Usunięcie porostu mikroorganizmów połączone z zabiegiem dezynfekcji np. preparatem *Grunbelag-Entferner (Remmers)*, *Algizid (KB)*. Zabieg powtórzyć po usunięciu nawarstwień zanieczyszczeń i odkuciu zapraw.
2. Odkucie tynku w pasie cokołowym do warstwy cegły (ok. 60 cm wys.) oraz usunięcie zdestruktowanej powłoki cienkowarstwowej wyrównującej pozostałe powierzchnie.
3. Odsolenie odsłoniętej cegły kompresami sorpcyjnymi - przygotowanymi fabrycznie lub poprzez okłady np. bentonit z piaskiem (1:6) + woda lub pulpa papiernicza w wodzie demineralizowanej. Okłady należy pozostawić do całkowitego wyschnięcia, chroniąc jednocześnie przed zbyt szybkim osuszeniem / nasłonecznieniem.
4. Wzmocnienie strukturalne partii osłabionych cegieł gruntującym roztworem krzemianowym np. *Silikatfestiger (Remmers)*.

5. Iniekcja wgłębnych spękań w strukturze cegły i „głuchych” odspojen zachowanego tynku, poprzez aplikację płynnej suspensji hydraulicznej o cechach wzmacniających i podwyższających nośność, np. *Injectionsleim-2K (Remmers)*.
6. Nałożenie w pasie cokołowym (na odsłonięte wązki ceglane) paroprzepuszczalnego tynku renowacyjnego z normą WTA, hydrofobizującego pory, przeznaczonego na zawilgocone i zasolone podłoża, np. *Sanierputz Universal HS (Remmers)*, *Mineralit Restauro (KB)*, *Porosan (Keim)*.
7. Przeszpachlowanie wypraw mineralnych podestu w celu ujednolicenia powierzchni z jednoczesnym wypełnieniem rys i mikrospękań zaprawą cienkowarstwową z dodatkiem mikrowłókien, np. *Feinzugmortel (Remmers)*, *Kombi Finisz (KB)*, *Kalkputz-Fain (Keim)*. Pod zaprawy stosować grunty szczepne najlepiej z dodatkiem drobnego kruszywa kwarcowego - zgodne z wybranym systemem.
8. Nałożenie laserunkowej, paroprzepuszczalnej powłoki scalającej (nawiazującej do koloru piaskowca), np. *Funcosil Historic Lasur (Remmers)*, *Restauro-Lasur (Keim)* z odpowiednim gruntem.
9. Zagruntowanie obszarów narażonych zwiększonym zazielenieniem (szczególnie przy górnym okapie oraz w pasie cokołu), środkiem bakterio-, grzybo- i glonobójczym, z profilaktycznym tworzeniem zasobów substancji czynnej: np. *Impragnierung BFA (Remmers)*.
10. Dodatkowe zabezpieczenie płaskich powierzchni poprzez pokrycie bezbarwną powłoką renowacyjną – paroprzepuszczalną, hydrofobową - chroniącą przed bezpośrednimi warunkami atmosferycznymi, z jednoczesnym zabezpieczeniem przed atakami pleśni i glonów np. – *Siliconharzfarbe LA (Remmers)*.

III. Ogrodzenie.

a). Przęsła metalowe

1. Oczyszczenie mechaniczne miejsc z widoczną śladową korozją przy łączeniach montażowych. Zabezpieczenie konwersyjne aktywnym środkiem taninowym, np. *Cortanin F*. Założenie warstwy podkładowej z zawartością cynku.

2. Delikatne usunięcie lokalnych złuszczeń farby bez nie-naruszenia podkładowej warstwy ocynku z użyciem miękkich szczotek. Oczyszczenie całej powierzchni z luźnych zanieczyszczeń.
3. Po odtłuszczeniu powierzchni pomalowanie ręczne przęsła ogrodzenia w odpowiedniej farbie w kolorze czarnym matowym np. *Makor-Tix (Tikkurila)*.
- b). Słupy granitowe.
4. Oczyszczenie hydrodynamiczne z użyciem łagodnych środków powierzchniowo-czynnych np. *Alkutex Schmutzloser (Remmers)*. W przypadku mocniejszych zabrudzeń zastosowanie roztworu kwasu fluorowodorowego – max 4%.
5. Weryfikacja wtórnych kitów pod kątem stanu zachowania techniczno-estetycznego po oczyszczeniu. W miarę możliwości próba scalenia kolorystycznego zachowanych uzupełnień z użyciem pigmentów mineralnych na spoiwie metakrylowym – *Paraloid B-72*.
6. W przypadku koniecznych uzupełnień dobrać odpowiedni rodzaj, frakcję i kolor kruszywa w dobrej jakości spoiwie hydraulicznym. Powierzchnię opracować fakturalnie w sposób imitatorski.
7. Końcowa impregnacja kamienia środkiem olejo- i hydrofobowym np. *Funcosil OFS (Remmers)*.

Uwagi końcowe:

- Warunkiem dobrego i trwałego efektu przeprowadzonych zabiegów jest bardzo staranne ich wykonanie i bezwzględne przestrzeganie konserwatorskich rygorów technologicznych, w tym informacji zawartych w kartach technicznych użytych produktów systemowych.
- Stosowane podczas prac wyroby powinny być wysokiej jakości - przeznaczone do prac na obiektach zabytkowych. Przy użyciu gotowych produktów systemowych, należy kierować się wieloletnim doświadczeniem wybranych firm w produkcji materiałów dedykowanych do tego rodzaju prac renowacyjnych.
- Nadzór nad prowadzeniem prac renowacyjnych należy powierzyć dyplomowanemu konserwatorowi dzieł sztuki.

6. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA STANU ZACHOWANIA.

Kolumna Maryjna – widok z przodu.

Kolumna Maryjna – widok po stronie północnej.

Kolumna Maryjna – widok po stronie południowej.

Kolumna Maryjna – widok po stronie wschodniej.

Figura Marii z podstawą.

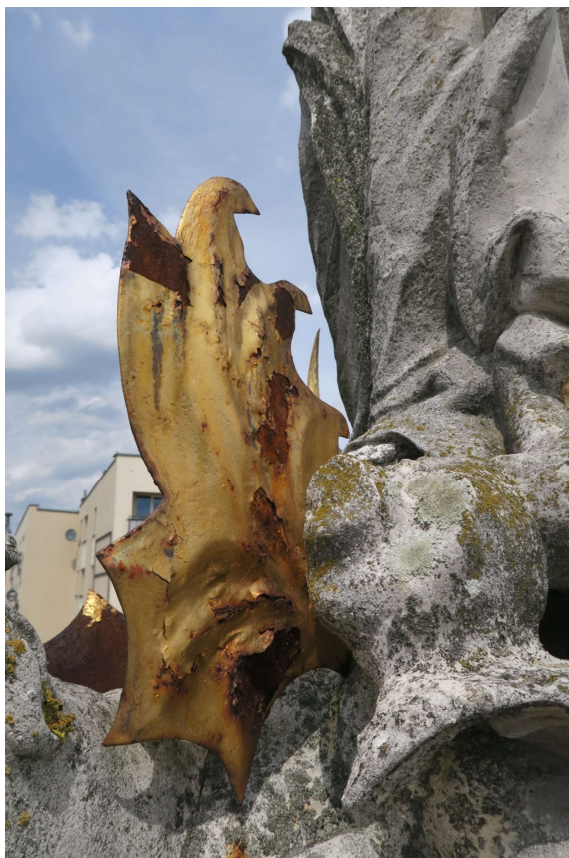
Figura Marii – widok od góry. Widoczny rozrost glonów i porostów, przetarcia pozłoty na górnych partiach aureoli.

Figura Marii na kapitelu kolumny– widok z tyłu.

Pęknięcia spoiny w płaszczyźnie łączenia podstawy figury z kapitelem kolumny.

Korozja stalowych skrzydeł smoka na podstawie figury, z ubytkami pozłoty.

Kompozytowy kapitel kolumny – widoczne zanieczyszczenie i ubytki warstwy pozłoty.

Górny fragment trzonu kolumny – widoczne pionowe i poprzeczne pęknięcia.

Trzon kolumny – widoczne miejscowe pęknięcia. Pociemnienie zaprawek.

Fragment trzonu kolumny przy podstawie – widoczne pęknięcia i rozwarstwienia.

Baza kolumny oraz gzyms cokołu – widoczne zanieczyszczenia atmosferyczne i nawarstwienia biologiczne, mikropęknięcia okapu.

Czworoboczny cokół pod kolumną. Stan zachowania.

Murowany podest i kamienne stopnie cokołu. Widoczne pęknięcia i odspojenia tynków od podłoża, zanieczyszczenie atmosferyczne i nawarstwienia biologiczne.

Fragment stopni cokołu i górnego okapu murowanego podestu. Widoczny rozrost glonów i porostów, ubytki zapraw okapu.

Kute przesła ogrodzenia zakotwione w podłożu i granitowych słupach narożnych.
Stan zachowania

Granitowe słupy narożne z zakotwieniem pręseł ogrodzenia. Widoczne wtórne kity.